Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0410U000727

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 19-03-2010

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дяченко Олександр Вікторович
2. Diachenko Alexsandr Viktorovich

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: кандидат наук

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 07.00.04

Назва наукової спеціальності: Археологія

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 17-03-2010

Спеціальність за освітою: 7.030301

Місце роботи здобувача: Інститут археології НАН України

Код за ЄДРПОУ: 05417163

Місцезнаходження: 04210, Київ-210, пр. Героїв Сталінграда, 12

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 26.234.01

Повне найменування юридичної особи: Інститут археології НАН України

Код за ЄДРПОУ: 05417163

Місцезнаходження: проспект Героїв Сталінграда, 12, м. Київ, Київ, 04210, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут археології НАН України

Код за ЄДРПОУ: 05417163

Місцезнаходження: 04210, Київ-210, пр. Героїв Сталінграда, 12

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 03.41

Тема дисертації:

1. Трипільське населення Буго-Дніпровського межиріччя: просторово-часовий аналіз.

2. The Tripolian population of the Bug and the Dnieper interflueve: spatio-temporal analysis.

Реферат/анотація:

1. У дисертації на основі застосування методів теоретичного моделювання встановлено головні закономірності у просторовій організації західнотрипільського населення Буго-Дніпровського межиріччя в часовому континуумі. На рівні статистичних імовірностей визначено територіальні, хронологічні та генетичні зв'язки мешканців окремих населених пунктів володимирівської, небелівської, томашівської, косенівської локальних груп та селищ типу Кочержинці-Шульгівка західнотрипільської культури (ЗТК). З'ясовано основні тенденції розвитку демографічної ситуації. Реконструйовано статево-віковий склад населення, показники його чисельності, середньорічні темпи природного приросту. Встановлено основні особливості рухливості населення в регіоні, зокрема, приплив мігрантів із інших локальних утворень Кукутень-Трипільської спільності. Застосування методів просторового аналізу дозволило реконструювати етнічний склад носіїв ЗТК в Буго-Дніпровському межиріччі, основні особливості економічної та соціально-політичної організації населення. Остання може бути охарактеризована терміном "складне вождівство" або "протополітархія". В стадіальному плані племена ЗТК належать до передкласових суспільств доби

класогенезу. Ключові слова: вождівство, демографічна ситуація, західнотрипільська культура, економічна організація, соціально-політична організація, просторовий аналіз, теоретичне моделювання, хронологія

2. The Thesis defines basic regularities in spatio-temporal organization of the Western Tripolian population of the Bug and the Dnieper interflueve in the temporal continuum based on the application of the methods of theoretic simulation. The main research methods are analysis, synthesis, and theoretic modeling. Standard methods of the mathematic statistics (ranking and groping) were used while working with numeric values of the factors. The methods of spatial analysis ("gravity model", range-size rule, character expression of the Central Place Theory of M. Beckmann, "xtent model") were used to study the regularities in the location of settlement groups. Dwellings and separate population aggregates are classified by the area factor. Whereas the sizes of round or oval settlements were calculated previously with the application of the formula of rectangle area, the area of the sites were calculated with the help of oval area formula. Obtained results helped to impartially classify the population aggregates by the specified factor. Separate sites are grouped by the factor of the distance between the conventional centers of the pair of the population aggregates. The specialists (Yu.M. Lesman, P.M. Kozhin et al.) often criticized serial method of ranking of artifacts and their complexes used in the basic local and chronologic schema of site segmentation by S.N. Ryzhov. Therefore, we considered the possible meanings of the main factor of the mentioned schema, which is the regularities in the statistic combination of morphological and stylistic peculiarities of ceramic complex and proposed three variants of the relative chronology of the settlements of the Western Tripolian culture in the Bug and the Dnieper interflueve. The analysis of the intensity of cultural contacts of the population with the application of "gravity model" specifies the fact that the possibility to obtain horologic and chronologic information is immanently included in the methods (the issue was raised by C. Crumley and M.A. Kolesnikov). Obtained results could make it possible to specify the schema of the relative chronology of the sites by S.N. Ryzhov on the level of statistic probabilities. Settlements of Vladimirovka group are referred to three chronologically consecutive stages of development. Three stages are singled out in the range of the second phase of Nebelevka group; two stages are singled out in the range of third phase of the Tomashovka group. Besides, we defined the synchronicity of the population aggregates of the third stage of Vladimirovka group with the settlement of the first phase of Nebelevka group, population aggregates of the third stage of Nebelevka and the earliest settlements of Kanev group with the settlements of the first phase of Tomashovka group. The development of the models of spatial arrangement of the population confirms indirectly acceptability of the obtained index that is 3.9 people per one building and coincides with the figures proposed by A.G. Korvin-Piotrovsky. Besides modelling of the average family could indicate the synchronous functioning of about 78% of dwelling complexes and it is in conformity with the data regarding the microchronology of the settlement Bernashevka 2 of Petreny group on the Dnestr (A.G. Korvin-Piotrovsky, T.M. Tkachuk). Formation of the middle and large-sized settlements may be was connected with the inflow of migrants from other local formations in the South Bug and the Dnieper interflueve. Spatial analysis data and the results of paleodemographic calculations prove that. In what follows we can clearly see the segmentation of the large population aggregates of Vladimirovka and Nebelevka group and after that, the same is for Kosenovka local group. The segmentation tendency is especially expressed in the forest area of the temperate zone. Most probably slash and burn specific for this area could not provide the functioning of the larger population aggregates. Application of the spatial analysis methods ("gravity model", settlement system models by C. Smith and L. Mink. range-size rule, character expression of the Central Place Theory by M. Beckmann) indicates the relatively weak development of exchange relations and transport networks. The nature of settlement system optimization of Tripolian tribes described by K-evaluation K=2 in the terms of the Central Place Theory is inherent in the territories with the plenty of free land, thin settlement of the population, costly transport expenditures (in our case it is weak development of transport network). Middle and large-sized settlements can be interpreted as the centers of space saving population groups. The economy of the bearers of the Westerntripolian culture most probably was based on three main principles (K. Polanyi): mutuality (mutual help), redistribution (surplus redistribution), and household economy (production for own demands). Social organization of the Westerntripolian population of the Bug and the Dnieper interflueve can be characterized by the term "complex chiefdom" (or by Yu.I. Semenov' typology it is the term "protopolytarchy"). Consolidation of tribal chief power

transferring its position hereditably may be was facilitated by the continuous necessity to organize the population in the resettlement to the new location, distribution of ground areas. The proposed understanding of social and politic organization of the population based on the analysis of the regularities in the system of settlements of Tripolian tribes is mostly close to the characteristics of Tripolian community previously proved by V.M. Masson [Masson, 1900]. Key words: chiefdom, chronology, demographic situation, economics, spatial analysis, socio-political organization, theoretical modeling, Westerntripolian culture.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Рижом Сергій Миколайович
2. Ryzhov Sergey Nikolaevich

Кваліфікація: к.і.н., 07.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дергачев Валентин Онисимович

2. Дергачев Валентин Онисимович

Кваліфікація: д.і.н., 07.00.06

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гусєв Сергій Олексійович

2. Гусєв Сергій Олексійович

Кваліфікація: к.і.н., 07.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради Толочко Петро Петрович

Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні Толочко Петро Петрович

Відповідальний за підготовку облікових документів

Реєстратор

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Т.А.